

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫНА КӨШУ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Жаканова Майра Сапарбековна
Орынбаева Гаухар Торгаевна
Ескожина Айгуль Шакановна
Усенова Алтынай Туребековна
№5 «А» мектеп-гимназиясы, Қостанай қ.

Аннотация

Қоғамның өзгеруімен байланысты білім беру әдістері де білім көлемі де үнемі өзгеріп отырады. Ол білім беру заңдылықтарына байланысты өзгеріп дамып отырады. Біз ұстаздар қауымы қандай болмасын жаңалыққа құлақ түре жүретіміз айқын. Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Білім мазмұнының жаңаруымен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыру Қазақстан 2030 стратегиялық бағдарламасы білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуына үлес қосу. Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңестігіне кіріктіру.

Аннотация

Образовательные методы и объем образования, связанного с изменением общества, постоянно меняются. Оно изменяется и развивается в соответствии с законами образования. Сообщество учителей шагает в ногу со временем. Ежедневно для качественного обучения используют новые технологии на уроках. Повысить эффективность использования методов обучения и различных инструментов, а также обновить содержание образования. Стратегия Казахстана 2030 способствует формированию национальной модели образования. Образовательная система Казахстана интегрирует с мировым образовательным пространством.

Abstract

Educational methods and the volume of education associated with changing society are constantly changing. It changes and develops in accordance with the laws of education. The community of teachers is keeping pace with the times. Daily for quality education use new technologies in class. To increase the effectiveness of the use of teaching methods and various tools, and to update the content of education. The strategy of Kazakhstan 2030 contributes to the formation of a national model of education. The educational system of Kazakhstan integrates with the world educational space.

Түйінді сөздер: Жаңартылған білім мазмұны, тілдік дағдылар, заман талабы, тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым.

Ключевые слова: Обновленное содержания образования, языковые навыки, в ногу со временем, слушание, говорение, чтение, письмо.

Keywords: Renewal contain of education, habits of language, in step with the times, listening, speaking, reading, writing.

Тәуелсіз елді өркениетті әлемге танытатын, дамыған елдер қатарында терезесін тең ететін күш – білім және білімді ұрпақ. Сондықтан да Елбасымыз Н.Назарбаев өзінің Жолдауларында білім саласына айрықша көңіл бөліп, еліміздің жарқын болашағы білікті де парасатты жастардың қолында екенін назардан тыс қалдырған емес.

Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру.

Қазіргі таңда Қазақстанда әлемдік білім беру кеңістігіне бағытталған білім беру жүйесі құрылуда. Білім беру жүйесінде жаңа мазмұн, өзгеше қарым-қатынас, жаңа педагогикалық оқыту тәсілдері қалыптасуда. Заманауи білім берудің мақсаты, оның ұйымдастырушылық құрылымы, ақпараттық коммуникативтік технологиямен қамтамасыз етілуін, білім беру үрдісіндегі оқыту әдістемесі қоғамның әлеуметтік сұранысынан туындайды. Осы уақытқа дейін білім беру үрдісінің негізгі бөліктері:

мақсат - мазмұн - форма - әдіс - оқыту көрнекілігі болса, ал қазір заман ағымына сай оқып үйрену - меңгеру - өмірге ендіру - дамыту болып өзгеріп отыр.

Бүгінгі күннің өзекті мәселесі - оқушыларды қарапайым болса да өз ойларын еркін жеткізіп қана қоймай, өзара тіл табысып, пікір алысуға үйрету, себебі жалпыға білім беретін орта мектептің негізгі мақсаты - оқушының сөйлеу қабілетін жетілдіру болып табылады. Сондықтан баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет. Білім сапасы оқушының білімге деген құштарлығымен, қызығушылығына тікелей байланысты. Сабақ барысында оқудың белсенді әрекет әдістерін қолданудың нәтижелілігін осыдан көруге болады.

Тәжірибедегі зерттеу нәтижелері оқушылардың өз ойын толық жеткізе алмауы, тілдік дағдылары толық жетілмегендігі, өз ана тілінде еркін сөйлей алмауынан білім алушылардың оқу материалын толық меңгере алмауына әкеп соқты. Сондықтан өз тәжірибемізде оқыту мен оқудың жаңа тәсілдерін, белсенді оқытудың әдіс-тәсілдерін сабақта тиімді қолдана отырып оң нәтиже беретіндігін түсіндік.

Педагогикалық тәжірибе өзектілігі оқыту немесе оқу диалогы өзіндік ерекшелігі бар қатынас құралы. Бұл балалардың өзара қатынасы, мұғалім мен балалардың, балалар мен оқытушы арасындағы қатынас. Оқу үрдісі тілдесу арқылы жүзеге асады. Дәстүрлі оқытуда көбінесе мұғалімдер оқу диалогы орнына оқу монологын пайдаланады. Бұл кезеңде оқушылардың еркін пікірін тыңдау сирек кездеседі. Оқытудағы тәсілдер мен әдістер түбегейлі өзгеруде. Қазіргі заман оқушысы оқу бағдарламасының білім, білік дағдыларын меңгеру ғана емес, білімді өз бетімен іздеп, оқып үйренуі керек. Ол өзінің оқу қызметін ұйымдастыра отырып, оқу оқуға дайындығын және оқуға икемділігін жоспарлауы тиіс. Сондықтан оқушы мен оқытушының бірлескен оқыту әдісі монологтан диалогқа қарай ауысуы қажет деп ойлаймыз. Тәжірибенің жетекші педагогикалық идеясы - сыныптағы оқушылардың бірлескен сұхбаты үлкен пайда келтіретіндігіне дәлелдер бар. Олар:

- оқушылардың тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне мүмкіндік береді;
- басқа адамдарда түрлі идеялардың болатындығын оқушылардың түсінулеріне көмектеседі;
- оқушылардың өз идеяларын дәлелдеуіне көмектеседі;
- мұғалімдерге оқушыларды оқыту барысында олардың оқушылары қандай деңгейде екендігін түсінуге көмектеседі.

Қазіргі таңда оқушылардың ауызекі сөйлеу дағдыларын дамыту бүгінгі күннің басты талабы болып табылады. Тіл дамыту тіл үйретудегі қарым - қатынас құралын іске асыру оқушылардың тілін дамыту лексикалық және грамматикалық тұлғаларды меңгерту, оларды сөйлемде қолдану дағдыларын қалыптастыру. Сөз, сөз тіркесі, сөйлем арқылы тілдік әрекетке жетелеу болып табылады. Сөйлеу үшін жеткілікті, белсенді қоры болуы керек. Себебі сөздік қоры мол адам өз ойын екінші адамға жеткізуге қиындық тудырмайды. Бастауыш сынып ұстаздары болғандықтан оқушылардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру мен дамытудағы бірден бір себепкеріміз. Өйткені, ол ұстаздардың мақсаты - оқушыларға сөйлеу мәдениетін меңгерту, ойлау қабілеті мен сауаттылығын арттыру.

Мұғалім оқу үрдісінде белсенді оқу стратегияларын тиімді қолдану оқушының кез-келген материалды жақсы меңгеруіне ықпал етеді. Сондықтан белсенді оқыту стратегияларын іс-тәжірибемізде қолданып жоғары нәтижеге қол жеткізіп жүрміз. Қай сыныпта болмасын білімді меңгеру оқушының оқу мақсатын түсінуге байланысты. Білім беру жүйесінде күнделікті сабақ барысында оқу мақсатын түсінген оқушы тақырыпқа байланысты тапсырманы орындай алады. Бұл үшін жаңа тақырыппен жұмыста ең алдымен оқушыларға дұрыс нұсқау беру керек. Оқушылардың ерекше назар аударатын мәселелерді назардан тыс қалдырмауына жағдай жасаймыз. Белсенді

оқу құрылымы оқудың уәжінен, мақсаты мен шартынан және нәтижесінен құрылады. Белсенді оқыту мен оқу үрдісінің қажеттілігінен және оқушының білімге қызығуынан туындайды. Ал белсенді оқуға ұмтылу үшін ықылас, уәж қажет. Уәж белсенді оқу үрдісін дұрыс меңгеруге бағыттайтын күш. Оқушы мақсаты – алда орындалатын іс-қимыл әрекеттің нақты көрінісін көрген соң нәтижеге жету. Бастауыш сынып мұғалімдерінің мақсаты – тақырып бойынша сұрақтар бере отырып оларды қызықтыратын ақпарат алуға жетелеу арқылы нәтижеге жетуге ықпал жасап отырамыз..

Тілдік дағдыларды қалыптастыруда, яғни айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылымға үйрету барысында алдымен көрсету және модельдеу өте тиімді. Сөздерді дұрыс айту, ақпаратты дұрыс қабылдау үшін қалай айту жөнінде мұғалім үлгісін көрсеткен жағдайда оқушы орындай алады.

Белсенді оқу стратегияларын қолдануда оқушының түсіну, тереңдік деңгейі оның алдына қойған мақсатына байланысты. Яғни, мәтін негізінен не туралы екендігін, оның негізгі мағынасын егжей-тегжейіне жете түсіну.

Белсенді оқу әрекетінің тиімділігі мақсаты мен уәжінде, яғни қиындық-кедергілерді жеңе отырып, белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге болады. Ал белсенді оқу үрдісіндегі нәтиже дегеніміз ақпаратты нақты әрі терең түсіну және мазмұнын айта білу.

Оқушылар мәтінді оқи отырып, терең зерделеуге үйренеді және ойын жинақтай отырып, негізгі проблемасын табады да, шешімін айтады. Бұл қысқа да нұсқа жұмыс болғанымен оқушының өз ойын жинақтай білуге үйретеді. Сонымен қатар, белсенді стратегияларды қолдануда бірлескен оқудың да маңызы зор. Өйткені, бұл стратегияны тиімді пайдалану оқушылардың тақырыпқа сай ақпарат алуымен қатар олардың белгілі бір тақырыпқа байланысты ойлау деңгейлерін жетілдіреді де, бір-бірімен өзара жақсы қатынас орнатуды жақсартады. Бастауыш сыныпта белсенді оқытудың алғашқы кезеңінде кесте бойынша моделін: бірінші тыңдау – ауызша сөйлеу, содан кейін оқуға үйрету деп айтуға болады.

Белсенді оқудың тиімділігі оқушы өзінің ой-пікірін еш бүкпесіз айтуға, сонымен қатар басқа адамның айтқан пікіріне құрметпен қарауды үйренеді. Бірлесіп оқу технологиясы оқушыларды тың идеяларды ұсынумен қатар олардың жаңа мүмкіндіктерді қолдануға бағыттап отырады. Белсенді оқудың тиімділігі білім алу үрдісінде оқушының жеке көзқарасы мен басқалардың пікірімен санаса білу мәдениеті қалыптасады. Оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу барысындағы негізгі мақсаты – қиын тапсырмаларды орындауда, топтық жұмыстарда, ортақ тіл табысу кезінде, өзін-өзі басқара білуде қажет болатын дағдыларды қалыптастыру. Тыңдалым – айтылым дағдысын қалыптастыруда белсенді оқудың тиімділігі адамның ойлау қабілетін дамытады. Өйткені, оқушы айтылғанды тыңдап, қабылдап және оны түсінуге үйренбейінше, басқа дағдыларды жеткілікті деңгейде меңгере алмайды.

Бұл - жаңадан меңгерілген дағдыларды тәжірибеде қолдану және дамыту үшін сыныпта және үйде орындауға арналған әртүрлі жаттығулардың көмегімен түрлі мүмкіндік ұсыну. Сонымен қатар, коммуниативтік дағдыларды дамытуға негізделген сабақтарды құрылымды етіп құру оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға жетелейді, яғни олардың қызығушылықтарын оятады. Әр кезеңде белгілі бір оқыту мақсатын қою арқылы мұғалім оқушыларға мақсатқа жетуге, мәселені анықтауға, жауаптарды іздеуге, мәселені талқылауға, қорытынды жасай отырып, өз ойын білдіруге және ашық қоғамның азаматы болуға үйретеді. Шынында да оқушылардың интелектісін дамыту мақсатында интерактивті оқыту амалдарын қолдану – ақпараттың мұғалімнен оқушыға, оқушыдан мұғалімге ауысып отыруына мүмкіндік береді. Сұрақ қою және талқылау әдісі де сабақтың бағытына және қарқынына сәйкес тақырыпты қаншалықты меңгергендігін білу үшін қажет. Әр оқушының оқудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оқушыны сөйлете алу мен пікірталас, қажетті ақпаратты іздестіру, жеке

жұмыс жасау да орынды. Мақсатымызға жету үшін көбінесе оқытудағы диалог әдісін сабақта қолдану аясын кеңейтуді көздедік. Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, «Ойын – ойға жетелейді» дегендей, ойын арқылы өзара қарым – қатынасқа түсіріп, сыныпта жағымды жағдайлар туғызды. «Саңырау телефон», «Әңгімелесу» ойындарын тақырыпқа сай ойнатуға тырыстық.

Әдебиеттік оқу пәні оқушылар арасында бір сарынды, берілген шығарманың мазмұнын айту мен сыныптағы жаппай тізбектеп оқумен, мұғалімнің түсіндіру монологынан тұратын. Оқушылар жаттанды түрде шығарма мазмұнын айтқаннан гөрі, сол шығармадан өзіне өмірлік тәжірибе жинақтай отырып, автордың негізгі ойын түсінуге бейімдейтін тапсырмалар дайындаймыз. Үй тапсырмасын сұраудан бұрын оқылған шығармалар мазмұны бойынша анкеталық сауалнама, шығарма авторына сұрақ әзірлеу, түйінін табу, сонымен қатар анықтау, талдау, жинақтау сұрақтары қамтылады.

Шығармаға басқа қандай ат қояр едің? Сұрақтары төңірегінде оқушылар өзара диалогқа түсіп, түрлі пікірлерімен, көзқарастарымен алмасады. Мысалы, «Дөңгелек үстел» тәсілі арқылы топ ішінде оқушылар кезекпен маркерді микрофон орнына ұстап, үй тапсырмасы туралы ауызша есеп береді. Мұғалім командасы бойынша «микрофон» келесі оқушыға беріледі. Топтан қалауы бойынша бір оқушы сыныпқа үй тапсырмасын айтады.

«Сыншымен сұхбатта» өз көзқарасын дәлелдеу, әрі құптай алуға келісу. Бұл өз дәлелдемелерімен қоса, басқаның пікірімен санасуға үйретеді.

«Күтпеген кездесу» (автормен, түрлі шығарма кейіпкермен), өз ой пікірін, тұжырымдамасын белгілі кейіпкерге жазу немесе айту. («Жусан иісі», «Мен соғысты жек көрем» «Дегелендегі қызыл күн»)

«Лингвистикалық микроскоп» (негізгі берілген сөздер, мәліметтер арқылы) немесе атаулы күндер арқылы өз бетімен, жұппен, топпен жұмыс жасай отырып, мәтінді, авторды анықтау

«Босмикрофон» ешқандай шектеусіз тақырыпқа сай айтылатын пікірлер.

«Шығарманы өз көзқарасыңмен, болжамыңмен аяқта» (өзіндік пікірін қосу, түйінді сөзбен немесе мақалмен, сөйлеммен жеткізу).

«Шығарманы рөлмен ойнау» берілген шығармаларды сахналау, көрініс әзірлеу

«Алдын ала берілген атаулар» тәсілі тақырып кейіпкерлері туралы өз ойларын жазу. Мақсаты: жаңа білім қабылдауға және игеруге белсендіру.

«Үш қадамды сұхбат» 1- қадам. Оқушылар мысалдың алғашқы бөлігін оқиды. Содан кейін жұппен сұрақтар әзірлейді. Бірінші жұп жауап береді. 2- қадам. Керісінше. 3-қадам. Екі жұп тақырып бойынша бірлесіп, сыныпқа қандай сұрақ әзірлейтінін талқылайды.

«Сызбамен жұмыс» берілген мәліметтерді пайдалана отырып, автор туралы хабарлама әзірлеу.

Оқу үдерісінде жүйелі жүргізілетін белсенді әдістерді қолдану барысында оқушылардың сөздік қорлары толығады. Оқу үдерісінде мұғалім оқушының неғұрлым белсенді болғанына назар аудара отырып, оқу материалын дайын күйінде бермеуі, оларға ашық сұрақ қою арқылы назарлаарын шоғырландырып оқу, шолу жасауы, тәжірибе және зерттеу жасауға бағыттауының нәтижесінде нәтижеге жетеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Педагогика мәселелері»- ғылыми –теориялық журнал. 2016.№5
2. Жаңа жоба –жаңашылдық бастауы. Алматы. 2012.
3. Ел-назар – Республикалық журнал. 2012. №5 216.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (негізгі) деңгей. 2012
5. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту еңбегінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. 2016 .

6. «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы. Тренерге арналған нұсқаулық. .2016
7. Жанпейісова М.М. Технология модульного обучения.2012.

ВНЕДРЕНИЕ НОВЫХ ПОДХОДОВ В ОБУЧЕНИИ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Есмагамбетова Гульжан Бердибековна
Новостройская СШ, Карабалыкский район,
с.Научное

Аннотация

Қазақстандық білім жүйесінде жаңа бағытқа бағдарланатын білім жүйесі енгізіліп жатыр. Мұғалімге қазіргі замануи талаптарына сәйкес өз көзқарасын, тәсілдемелерін, ұстанымдарын, өз педагогикалық қызметтерін өзгерту қажет. Қазақстан Республикасының рухани дамитын азаматын қалыптастыру үшін қазақ тілі сабағының рөлі маңызды, Қазақ тілі сабақтарында жаңа тәсілдемелермен бірге жаңа педагогикалық технологияларды қолдану қажет.

Аннотация

Цель. В казахстанской системе образования происходят радикальные изменения, направленные на формирование новой образовательной системы. Учителю нужно измениться, поменяться в соответствии с требованиями современности, изменить свои взгляды, подходы, принципы в своей педагогической деятельности. Важна роль казахского языка в формировании духовно развитого гражданина Республики Казахстан. На уроках казахского языка необходимо применять новые подходы в обучении, новые педагогические технологии

Abstract

There are radical changes in the Kazakhstan education system aimed at forming a new educational system. The teacher needs to change, change in accordance with the requirements of the present, change his views, approaches, principles in his pedagogical activity. The role of the Kazakh language in the formation of a spiritually developed citizen of the Republic of Kazakhstan is important. It is necessary to apply new approaches in teaching, new pedagogical technologies, in the lessons of the Kazakh language.

Түйінді сөздер: Қазақстандық білім жүйесі, жаңа тәсілдемелер, қазақ тілі сабағы, Қазақстан Республикасының азаматы

Ключевые слова: Казахстанская система образования, новые подходы, урок казахского языка, гражданин Республики Казахстан

Keywords: Kazakhstan system of education, new approaches, lesson of the Kazakh language, citizen of the Republic of Kazakhstan.

В казахстанской системе образования происходят радикальные изменения, направленные на формирование новой образовательной системы.

Одна из целей Государственной Программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 направлена на "формирование в общеобразовательных школах интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан, удовлетворение его потребности в получении образования, обеспечивающего успех в быстро меняющемся мире, развитие конкурентоспособного человеческого капитала для экономического благополучия страны". [2]

Совершенствование системы образования должно, прежде всего, начинаться с совершенствования работы каждого учителя, его подходов к обучению детей. Для этого постоянно необходимо повышать квалификацию, идти в ногу со временем. Учителю нужно измениться, поменяться в соответствии с требованиями современности, изменить свои взгляды, подходы, принципы в своей педагогической деятельности. А результатом этих перемен должен стать новый ученик – уверенный, ответственный, с хорошо развитым критическим мышлением, умеющий свободно